

Putinism. Post-Soviet Russian Regime Ideology

Mikhail Suslov
London: Routledge 2024
286 sider. ISBN 9781003243892 (e-bok)

Omtalt av **Håvard Bækken** [seniorforsker ved Institutt for forsvarsstudier, havbakken@mil.no]

Mikhail Suslov har skrevet en bok med potensial for å bli et standardverk om ideologisk tenkning i Putins Russland. Suslovs viktigste argument er at putinismen som ideologi er et reelt fenomen, har utviklet en vesentlig grad av intern koherens, og ikke (lenger?) bør avfeies som et pragmatisk oppsop kun ment å legitimere kleptokratisk motivert politikk. Den kan kanskje virke som et «shake-and-bake»-produkt, skriver han, men den forsøker like fullt å svare på noen av samtidens viktigste spørsmål. Putinismen framstår som et seriøst alternativ til liberal-demokratisk tenkning. Uten å vedgå hvor reell og farlig denne ideologien er, skriver Suslov, kan vi heller ikke bekjempe den.

Suslov baserer seg på om lag 1500 tekster fra det han kaller «mainstream-politikken». Utvalget inkluderer den politiske eliten, men også viktige tenketanker og skribenter i statskontrollerte medier. Hans merkelapp «putinisme» er ikke sterkt koblet til verken Putins personlighet eller idehistoriske produksjon. Snarere er putinismen et produkt av en spesifikk politisk utvikling, et produkt som etter hvert har blitt større enn den spesifikke situasjonen den vokste ut av – Suslov sammenligner den i så måte med stalinismen. Den kan dermed fint leve videre etter Putins død, og den kan appellere også utenfor Russland.

Suslovs tilnærming er fra begynnelsen av behagelig konkret, med en strukturert og oversiktlig inngang. Forfatteren er idehistoriker av bakgrunn, men hevder selv at han alltid har strebet etter «eksakt vitenskap» i sin forskergjerning. Selv om utsagnet kanskje kan få hardbarkede konstruktivister i stuss, er kombinasjonen av idehistorikerens belesthet og samfunnsviterens fokus på operasjonalisering og transparens en av Suslovs styrker. Etter noen titalls sider setter vi pris på all den struktur og noteapparat vi blir budt på – for dette er et forholdsvis kondensert og referansetungt verk.

Det lange introduksjonskapittelet fungerer som både introduksjon til forskningen og oppsummering av Suslovs viktigste funn og argumenter, og er derfor vel verdt å lese som uavhengig tekst. Kapittel to består av en gjennomgang av putinismens idehistoriske røtter, i særdeleshet slavofilien, Ivan Iljin og Aleksander Zinovjev, samt en vurdering av deres levekår innen putinismens rammer. De neste kapitlene utdyper i hovedsak argumenter lagt fram i introduksjonen (se under), inkludert et eget kapittel om putinismens religiøse aspekter. Ettersom introduksjonskapittelet langt på vei også tar rollen som konklusjon, er de avsluttende kommentarene klokkelig kortfattede. Samtidig makter Suslov faktisk å legge ytterligere et lag med poengterte kommentarer til det samme materialet her. Formuleringene hans utvider, nyanserer og presiserer utrettelig analysen underveis. Det er ikke minst Suslovs presisjon og beherskelse av idehistorisk terminologi som gjør boka interessant også for de med en viss kjennskap til feltet fra før.

Som forventet går Suslov i diskusjon med de rådende fortolkninger av putinismens tankegods. Da han først har slått fast at ideologien faktisk eksisterer, går han videre til å kritisere dens klassifisering som konservativisme, og deretter fascisme. Suslov argumenterer for at den berømmelige «konservative vendingen» i 2012 var alt annet enn konservativ i begrepets normale forstand – blant annet på grunn av vektleggingen av en inngripende og sterk stat som primus motor for landets utvikling i bredt. Hva angår fascisme, mener Suslov begrepet er lite akademisk treffsikkert og dertil begrenser våre analyser. Dette betyr på ingen måte at Suslov er myk i klypa hva angår putinismen. Faktisk hevder han ganske dramatisk at putinisme kan være en enda større trussel mot liberale politiske systemer enn hva fascismen var i forrige århundre. For Suslov er det ikke primært det politiske regimet eller den russiske militærmaskinen som fordrer et svar: Det er først og fremst putinismen som ideologi Vesten må bekjempe.

Suslovs diskusjon løper videre gjennom andre kjernebegreper mens han gradvis forsøker å sirkle inn putinismens natur. Han dveler for eksempel på sammenstillingen av populisme og en (statssentrert) høyre-radikal kommunitarisme, som i kombinasjon langt på vei utgjør kjernen i Russlands selvdefinerte «patriotisme». Putinismen har et premordialt og organisk, kanskje til og med deterministisk, syn på kollektivet: Enhver stor sivilisasjon har sitt historiske gitte DNA som den ikke kan/skal løpe fra. For øvrig er det verdt å merke seg at merkelappen «nasjonalisme» på ingen måte er sentral i Suslovs analyse. I sin diskusjon av putinismens geopolitiske aspekt, vinkler Suslov putinismen som en «utvidet kommentar til mimesis-problemet» – altså

hvorvidt verdens øvrige sivilisasjoner kan være seg bekjent med å kopiere vestlige maktens verdifundament. Alle med noe kjennskap til russisk idehistorie fra og med Tsjadajevs *Filosofiske brev* (1836) kan ane den nasjonale klangbunnen hva angår dette spørsmålet. Imidlertid er det slående hvordan putinismen mangler positivt definerte framtidsvyer. Putinismen forneker ikke tidens gang, men den har likevel ingen tydelig visjon, teleologi eller endepunkt.

Den siste delen av det innholdsrike introduksjonskapittelet tar for seg hvorvidt putinismen er etterspurt nedenfra. Suslov lander via de vanlige surveyene på et ukontroversielt mellomperspektiv her: Putinismen er de herskendes ideologi, og propagandaens kverning på tradisjonelle verdier er på ingen måte representativ for befolkningens verdisyn eller livsstil. Samtidig trykker putinismen på mange av de riktige knappene hos befolkningen. Suslov oppsummerer diskusjonen med at befolkningen søker (sosial) rettferdighet, orden, og frihet – og at putinismen kun gir tilsvar på to av dem. Dermed er et annet Russland absolutt mulig i nær framtid, argumenterer han: Et sosialt orientert demokrati ville samsvart bedre med befolkningens verdisyn.

Jeg vil avslutte omtalen med å parafasere Suslovs egen konklusjon. Fra 2012 mener han at putinismen vokste fram gjennom radikalisering og nyfortolkning av den «milde konservativismen» fra tiåret i forkant. Basisen er et kollektivistisk filosofisk grunnsyn på mennesket, hvor kollektivet er predefinert gjennom nedarvet (premordial) nasjonal karakter. Putinismen definerer denne gjennom tradisjonelle verdier og ortodoksi, noe som igjen leder den inn i sikkerhetisering og en påstått nødvendig geopolitisk kamp mot vestlig kulturelt hegemoni. Men her ligger kanskje ideologiens største svakhet. Hvordan skal putinismen og dens påståtte mer rettferdige verdensorden håndtere samtidens og framtidens største utfordringer?

Dette er kanskje ikke en veldig oppsiktsvekkende konklusjon, men Suslov er ikke redd for å utfordre konsensusen i en del underspørsmål på veien dit. Boka er hele tiden spekket med teoretisk funderte og interessante refleksjoner som gjør den i høyeste grad lesverdig.